

Skjenkepraksiser i Stavanger

Skule Wigenstad og Kristin Buvik, SIRUS

Innhold

Skjenkepraksiser i Stavanger	1
Sammendrag	1
Innledning.....	2
Utelivet i Stavanger	4
Testkjøp som metode.....	5
Resultater ved testkjøp i Stavanger	6
Åpenbart påvirkete gjester fikk kjøpt øl – også i Stavanger	10
Presisering og forbehold	11
Litteratur:	13

Sammendrag

Dette notatet presenterer resultatene fra testkjøp av alkohol på skjenkesteder i Stavanger, gjennomført av skuespillere som fremsto som åpenbart påvirket av rusmidler. Skuespillerne fikk kjøpt alkohol i 86 % av testkjøpene. Dette er omtrent på nivå som testkjøp gjennomført i andre norske byer. Stavanger skilte seg derimot ut på det høye beruselsesnivået i bybildet, noe både skuespillerne og observatøren fra SIRUS bemerket.

Innledning

Rundt midnatt ser jeg den første politipatruljen. Jeg ser også nattravnene på torget. Det er mange fulle mennesker i bybildet. Flere går ustøtt rundt i gatene. Jeg ser en mann i dressjakke og olabukse som kaster opp mens vennene venter på ham. Det er flere fortau som forteller hva folk har spist til middag. Etter at mannen har tømt seg, virker det som formen er bedre og han slår følge med vennene videre i natten. Bybildet er preget av glade mennesker som roper og skråler, mange har en ustø gange og bruker hele fortauet. Det kommer stadig mer synlig politi, både i bil og til fots. Klokken 0145 møter jeg skuespillerne. Jentene synes det er ukomfortabelt å gå sammen uten at guttene er der. De opplever å bli oppsøkt av gutter og plystret etter. De sammenligner det med en ferie på Ayia Napa. Det er ikke bare på utestedene det er et kjøttmarked – også gatene.

Slik opplevde en observatør fra SIRUS (Statens institutt for Rusmiddelforskning) og fire skuespillere en helg på byen i Stavanger. Observasjonen er fra sentrumsgatene. Men hvor har disse folka blitt så fulle? Kanskje kommer de fra vorspiel? Kanskje kommer de fra utesteder som til tross for alkohollovens forbud mot overskjenking, har gitt dem for mye å drikke?

Som et ledd i å finne ut av dette gjennomførte SIRUS testkjøp av alkohol på skjenkesteder i Stavanger. Metoden går ut på at skuespillere opptrer beruset mens de bestiller øl på utesteder. Hensikten er å skape en situasjon som skal føre til skjenkenekt. Etter alkoholloven § 8-11 skal personer som er åpenbart påvirket av, eller antas å bli åpenbart påvirket av, rusmidler nektes servering og nektes adgang til lokalet. Høsten 2015 ble det gjennomført 59 slike testkjøp ved totalt 50 forskjellige skjenkesteder sentralt i Stavanger. Dette notatet presenterer resultatene.

Uteliv og skjenkesteder blir ofte viet mye fokus i medier, blant politikere og i offentlig forvaltning. Både nasjonale og lokale medier skriver ofte om alkoholbruk og uteliv - gjerne med et fokus på vold og overskjenking. I den lokale nettavisen Roganytt skrives det ukentlig om utelivsrelatert vold i Rogaland i forbindelse med helgefylla (Roganytt.no) og utelivet i Stavanger fikk mye oppmerksomhet etter NRK-dokumentaren «Safari i lysløypa» som tok for seg en kveld på byen i Stavanger (Nrk.no – Safari i lysløypa). Bildet fra nyhetene og

dokumentaren bekreftes av nasjonal og internasjonal forskning som viser at vold forekommer forholdsvis ofte på eller like utenfor utesteder, og at det er en sammenheng mellom beruselsesnivå og aggresjonsnivå. Uansvarlig skjenking kan bidra til at vold og aggresjon oppstår (Moore, Brennan, & Murphy, 2011). Fokus på skjenkepraksiser og skjenkenivå er derfor viktig for å forebygge alkoholrelatert vold og ordensforstyrrelser.

Kommunale beslutningstakere skal generelt føre en skjenkepolitikk som søker å begrense skadevirkningene alkoholforbruk kan forårsake. Et viktig tiltak i denne forbindelse er å begrense overskjenking, og på denne måten redusere vold. Mange kommuner, deriblant Stavanger, samarbeider godt med utelivsbransjen og politiet om disse problemstillingene. SIRUS har mottatt flere henvendelser fra kommuner som ønsker å kartlegge skjenkepraksiser ved sine skjenkesteder. Ettersom SIRUS har gjennomført slike undersøkelser tidligere, gis kommunene muligheten til å sammenligne seg med andre kommuner. Høsten 2015 tok Stavanger kommune kontakt med SIRUS og ønsket å gjennomføre en studie av skjenkepraksisene i Stavanger.

Testkjøp som metode er mye benyttet internasjonalt (for en oversikt, se Gosselt, Hoff, Hoverde, & Jong 2013; Kurtze, Wollscheid, & Denison, 2014), spesielt i forbindelse med evaluering av forebyggende tiltak rettet mot skjenkebransjen. I Norge har SIRUS, på oppdrag fra Helsedirektoratet, benyttet metoden i forbindelse med evalueringen av Ansvarlig Vertskap i Trondheim (Buvik & Baklien, 2006) og Bergen (Lauritzen & Baklien, 2007), i evalueringen av SALUTT i Oslo (Baklien & Buvik, 2014; Buvik & Baklien, 2012) og i kartlegging av skjenkenivået i Trondheim og Kristiansand (Buvik, 2015). Prosedyren og gjennomføringen er beskrevet inngående i de overnevnte SIRUS-rapportene. Flere bemerker at metoden er å betrakte som en provokasjon i den forstand at man provoserer frem et brudd på alkoholloven. Alle utestedene og bartenderne forblir anonyme, og observasjonene får ingen direkte konsekvenser for hverken den som skjenker, eller bevillingshaver. Situasjonen som konstrueres er ikke noe uvanlig i en utelivsetting. Etiske og metodologiske styrker og svakheter er drøftet i artikkelen *Usynlig teater* (Buvik & Baklien 2008).

I oktober 2015 ble det gjennomført 59 testkjøp på 50 ulike skjenkesteder i Stavanger. Skjenkestedene ble valgt av Stavanger kommune ut fra SIRUS` kriterier. Testkjøpene ble

foretatt på steder sentralt i Stavanger som primært selger alkohol, ikke restauranter med bordbestilling. Stavanger kommune har dekket omkostningene for datainnsamlingen, mens SIRUS har kvalitetssikret prosedyrene. Gjennomføringen av testkjøpene i Stavanger er den samme som er beskrevet i tilsvarende studier i Norge (se for eksempel Buvik & Baklien 2012, Buvik 2015). Den samme forskergruppen har vært ansvarlig for datainnsamlingen, noe som sikrer kontinuitet. Det er benyttet fire skuespillere, to menn og to kvinner, som har god erfaring med tilsvarende oppdrag i Trondheim, Bergen, Kristiansand og Oslo. Dette gjør også at beruselsesnivået på skuespillerne er det samme som ved testkjøp i de andre byene, som igjen gir et bedre sammenligningsgrunnlag.

Utelivet i Stavanger

I Stavanger er det per oktober 2015 totalt 195 skjenkebevillinger. Bystyret fremhever i kommunens ruspolitiske handlingsplan at en seriøs og forretningsmessig skjenkenæring er positivt for byen (Ruspolitisk handlingsplan for Stavanger kommune 2011-2015). De forsøker dermed å balansere alkohollovens formål med næringens behov for fleksible og forutsigbare rammevilkår. Dette skal gi en positiv byutvikling. De kommunale retningslinjene har særlig fokus på å bidra til å skjerme barn og ungdom mot alkoholmisbruk. Stavanger kommune regulerer antall skjenkesteder og skjenketider gjennom politiske vedtak. Siden juli 2008 har kommunen hatt differensierte åpningstider. Det skilles mellom nattklubber som kan skjenke til kl. 0300 og andre skjenkesteder som barer og puber som stenger kl. 0200. Alle nattklubbene har 20 års aldersgrense. I følge handlingsplan skal variasjonen i stengetidene avverge store ansamlinger av folk i sentrum, og forhindre at de yngste har et tilbud i sentrum etter kl. 0200.

Samtidig som kommunen fikk differensierte åpningstider ble det innført et standardisert prikkssystem som innebærer at brudd på alkoholloven straffes med 1 til 8 prikker. Antall prikker varierer etter alvorlighetsgraden på bruddet, der 8 prikker gir inndragning av skjenkebevillingen for en tidsperiode. En gjennomgang av tidligere prikktildelinger viser at bruddene i stor grad handler om mangler ved internkontroll, alkoholreklame og alkohol som er tatt med utenfor skjenkestedets område. Syv utesteder har fått tildelt prikker for skjenking til gjester som er åpenbart påvirket av rusmidler eller for berusede gjester i lokalet som skulle vært vist ut. Tall fra Stavanger kommune viser at fem bevillinger ble inndratt i

2014, mens to bevillinger er inndratt hittil i år (november 2015). Av disse syv inndragningene inkluderte fem av sakene gjester som var åpenbart påvirket av alkohol.

Den kommunale skjenkekontrollen utføres av Rogaland brann og redning IKS. Tall oppgitt fra kommunen viser at det ble gjennomført 629 skjenkekontroller i 2014 og frem til juli 2015 var det gjennomført 363 kontroller.

Ifølge Stavanger kommunes ruspolitiske handlingsplan, har det de siste årene vært gjennomført en rekke tiltak for å heve kompetansen i utelivsbransjen, samt bedre forholdet mellom bransjen og kommunen. Det har blant annet blitt gjennomført Ansvarlig vertskap-kurs for å minske overskjenking, fyll og bråk på utesteder. Tiltaket er forankret i kommunens ledelse og er et samarbeid mellom kommune, politi og ansatte ved skjenkesteder. Kursene startet opp i mars 2011 og omfatter tema som alkoholoven, Stavanger kommunes skjenkeretningslinjer, virkning av rusmidler og konflikthåndtering. I tillegg informerer politiet om hvordan de ser på situasjonen i byen og om samarbeidet med skjenkestedene. Tilbakemeldinger fra kursdeltakerne har vært overveiende positive. Ifølge Stavanger kommune er politiet også svært positive til tiltaket. Det er en forutsetning for skjenkebevillingen, der skjenkingen er hoveddelen av driftskonseptet, at personalet som skjenker alkohol gjennomgår program for ansvarlig vertskap. I tillegg er det etablert samarbeidsmøter med bransjen, politi og skjenkekontrollen. Kommunen har også deltatt i en Akrim-gruppe, med fokus på å bekjempe økonomisk kriminalitet.

Testkjøp som metode

Testkjøpene ble gjennomført på samme måte som ved tilsvarende studier i andre norske byer. Totalt fire skuespillere besøker forhåndvalgte utesteder og forsøker å kjøpe øl. Skuespillerne går alltid i par, enten gutt-gutt, jente-jente eller gutt-jente. Det er bare en i hvert par som, basert på Helsedirektoratets kjennetegn for åpenbart påvirket av rusmidler, spiller beruset. Det er bare den «berusede» skuespilleren som bestiller øl. Den edru skuespilleren bestiller vann, eller takker nei til drikke. Skuespilleren er instruert til å spille åpenbart påvirket for bartenderen. Dersom det er dørvakt på stedet er de oppstemte, men spiller ikke så beruset at de skal nektes inngang. Skuespillerne har med et skjema hvor opplysninger fra hvert utested registreres. Dette skjema inneholder blant annet

opplysninger om hvem som spilte beruset, klokkeslett, om stedet har dørvakt, lydnivå, lysnivå, beruselsesnivå på stedet, alder / kjønn på personen bak baren, og viktigst av alt; om det blir skjenking.

I tillegg til statistikken skjemaene gir, er det en observatør fra SIRUS med på flere av testkjøpene. Målet med observasjonene er å få et fyldigere inntrykk av stedene og hvordan bartenderne reagerer på skuespillerne. Det blir også skrevet observasjonsnotater på stemningen og inntrykket av byen. I etterkant av testkjøpene ble det gjennomført intervjuer med skuespillerne hvor vi snakket om det generelle inntrykket av utelivet i byen og spesielle episoder.

Testkjøpene ble gjennomført fredag og lørdag fra klokken 2130 til klokken 0300. Flere av skjenkestedene hadde flere forskjellige barutsalg. Her ble det gjennomført testkjøp i de ulike barene. En observatør fra SIRUS deltok ved totalt 15 forskjellige skjenkesteder og observerte 19 testkjøp.

Resultater ved testkjøp i Stavanger

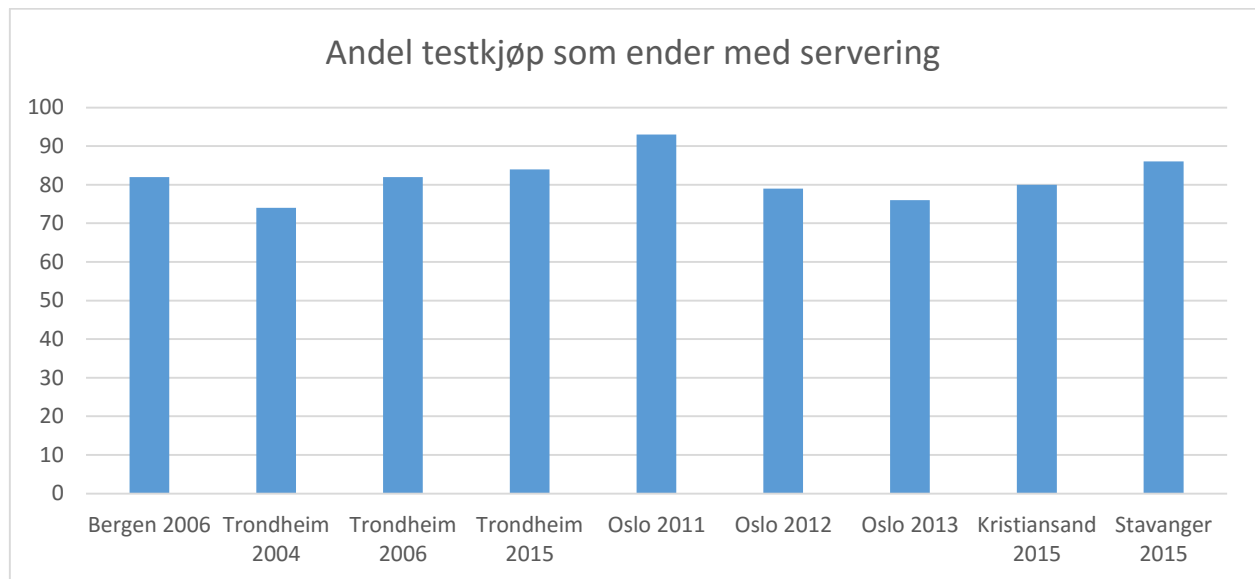
I Stavanger ble det gjennomført omtrent like mange testkjøp med parkombinasjonene gutt/gutt, jente/jente og blandet par. Ved 90 % av besøkene møtte skuespillerne en dørvakt. De fleste utestedene hadde ikke kø utenfor da skuespillerne ankom stedet, men det var kø i baren ved omtrent halvparten av kjøpsforsøkene. Halvparten av skjenkestedene ble kategorisert som «halvfulle». Ved 35 % av besøkene er skjenkestedet kategorisert som «fullt/trengsel», mens de resterende skjenkestedene hadde få gjester da testkjøpene ble gjennomført. Ved 70 % av tilfellene ble skuespillerne møtt av en kvinnelig bartender. Antatt alder på bartenderne var hovedsakelig mellom 25 og 35 år.

Ved 51 av 59 kjøpsforsøk fikk den tilsynelatende berusede skuespilleren servering.

Det vil si at 86 % av kjøpsforsøkene resulterte med servering.

Selv om dette kan virke som en høy andel, skiller det seg ikke nevneverdig fra andre norske byer hvor det er gjennomført testkjøp med samme metode.

Figur 1: Andel testkjøp som ender med servering. Prosent.

Testkjøpene i Stavanger skilte seg lite fra testkjøpene i de andre byene. Det kunne for eksempel arte seg slik som beskrevet i denne observasjonsrapporten;

Klokken er omtrent 2200. Det er fullt i lokalet. Klientellet består hovedsakelig av gjester mellom 30 og 40 år. Stedet har en del sitteplasser, men alle bordene er opptatt. Det er så fullt at det står folk overalt og det er vanskelig å komme seg frem. Stemningen er vennlig og god. Musikken er ikke spesielt høy, men det er mye snakking. Bak baren står tre mannlige bartendere. En av bartenderne går også runder i lokalet og rydder glass. De er tilsynelatende i veldig godt humør og hjelpsomme. Dørvakten står utenfor inngangen hele perioden vi er der.

Det kommer to jenter inn i lokalet. De stiller seg i baren rett ved siden av meg. Den fulle jenta bruker lang tid på å få av seg skjerfet og drar det over hodet på en klønete måte. Hun har øynene påfallende åpne, som om hun anstrenger seg for å følge med. Blikket er ufokusert som hun ser tusen meter fremover. Hun sier hun skal ha en øl, med snøvlete tale. Bartender ber henne gjenta hva hun skal ha. Hun holder opp en finger. Roter veldig i vesken etter penger, tar noen mindre støttesteg og holder seg fast i bardisken. Hun er uoppmerksom da bartenderen kommer med ølen. En annen kvinnelig gjest som står ved siden av reagerer tilsynelatende på beruselsesnivået og ser på den fulle jenta. Det virker ikke som bartenderen vurderer henne. Servering.

Åtte av testkjøpene endte med serveringsnekt. Ifølge skuespillerne gjorde enkelte bartendere grundige vurderinger av deres beruselsesnivå, selv om det endte med servering. Ved ett tilfelle gav bartenderen et glass vann i tillegg til å servere øl. Observatøren ble vitne til tre av serveringsnektene. Da det er så få nekt, er det vanskelig å beskrive et typisk tilfelle av dette. Ved et skjenkested ble skuespilleren nektet, men siden bartenderen ikke ba henne forlate lokalet, fikk hun kjøpt øl i et annet utsalg på samme utested like etterpå.

I et annet tilfelle ble det både serveringsnekt og skuespilleren ble kastet ut av vaktene;

Det er rundt midnatt. Det er ganske fullt i lokalet, men jeg finner meg enkelt sitteplass i baren. Musikken er lav, men siden dette er et snakke-sted er lydnivået høyt. Dørvakten spurte hvordan det gikk da jeg kom inn. Jeg snakket litt med en kvinnelig bartender og spurte om hun hadde noe øl å anbefale. Fikk en smaksprøve. God service.

De to mannlige skuespillerne kommer inn. Den ene tar støttesteg på vei mot baren. Bartenderne er travle, så jeg tror ikke de får observert ham før han står i baren. Selv om det sitter andre gjester foran bardisken, rager skuespilleren et hode over dem. Han tar noen støttesteg mens han venter på å bli servert. Han smiler skjevt, er smal i øynene og sier han vil ha øl. Den kvinnelige bartenderen som serverte meg sier bestemt at han kan få kaffe. Skuespilleren tilbyr seg å betale for kaffen, men trenger ikke dette. Skuespillerne går og setter seg lengre inn i lokalet. Jeg sitter i baren og overhører bartenderne snakke sammen. Den kvinnelige bartenderen som nektet servering, forteller en mannlig, noe eldre bartender (mulig ansvarshavende?) om nekten og peker i retning der skuespillerne sitter. Den mannlige bartenderen går og henter en ordensvakt. Vakten går bestemt inn og ber dem om å forlate lokalet. Jeg overhører bartenderen fortelle den mannlige kollegaen at hun nektet på grunn av ansiktsuttrykket. «Han var jo helt sånn» sier hun og etterligner skuespilleren.

Selv om ikke andelen tilfeller som endte med skjenking var nevneverdig høyere enn i andre byer hvor testkjøp er gjennomført, ble både observatøren og skuespillerne overrasket over det høye beruselsesnivået i bybildet. Det var mye folk ute på byen, ikke bare på utestedene,

men også i gatene. Dette kan ha sammenheng med at utestedene ligger i et relativt lite geografisk område, slik at det blir en stor ansamling mennesker. I skjemaet skuespillerne fylte ut var det spørsmål om beruselsesnivået på utestedet. I Stavanger krysset skuespillerne av for at skjenkenivået var «middels» eller «høyt» ved 83 prosent av utestedene. Dette er relativt likt som Kristiansand og Trondheim med henholdsvis 84 og 89 prosent. Det var altså bybildet som var preget av et uvanlig høyt beruselsesnivå, ikke utestedene.

Det ble også skrevet observasjonsnotater av bybildet. Observatøren fra SIRUS intervjuet skuespillerne om deres erfaringer i etterkant av testkjøpene lørdag. Et utdrag fra observasjonene ser slik ut;

Det er en del personer som allerede fra litt over klokken ti er synlig beruset. På vei til den første observasjonen går jeg forbi et utested i Fargegata hvor flere personer er for fulle til å slippe inn. De står utenfor og trenger støttesteg for å holde balansen. Det virker som det er flere yngre mennesker som er ute i dag, sammenlignet med fredagen. Byen har en ganske annen følelse og allerede 2230 noterer jeg at det er en mer aggressiv stemning. Det er også mange berusede mennesker. Det var det riktignok fredagen også. I dag er mer roping, synging og skråling. Mens jeg står og venter på skuespillerne ser jeg to unge jenter komme ut av en nattklubb og sjangler oppover gaten. Det er usikkert om de har blitt kastet ut, eller har forlatt stedet frivillig. Klokken er bare elleve, men jeg har allerede sett flere personer som er åpenbart påvirket. Dette er hovedsakelig personer i 20-årene. Jeg går forbi et 18-årssted hvor en gjest står like rundt hjørnet og urinerer. Han forsøker ikke å gjemme seg. Det sitter mange berusede ungdommer utenfor utestedet. Det er usikker om de er nektet inngang fordi de er for fulle, eller for unge. Rett før midnatt ser jeg en jente som må bli hjulpet av to venninner for å klare å stå oppreist.

Rundt klokken kvart på to møter jeg skuespillerne. Jentene forteller at de så en mann i det de tror var en veldig dyr dress som løp i full fart nedover en brosteinsgate, for så å gå rett på trynet med et høyt smell. Det gikk tilsynelatende bra med han, men det kunne gått ille. En av jentene forteller hun oppdaget noen som hadde sex på et toalett og guttene har sett flere som spyr i gatene. Alle reagerer også på at det er så mange

gjester som er lettkledd, både gutter og jenter, selv om det regner og er ganske kaldt. Vi ser ei jente som har tatt av seg skoene og går barbeint (og ingen rundt reagerer på dette). Det er også veldig mye søppel fra nattmat, både på Torget og i gatene rundt. Dette tiltrekker store måkeflokker.

Selv om ingen ble vitne til særlig voldelige situasjoner, kunne politiets twitterlogg for helgen berette om flere tilfeller av grov vold inne på, eller i tilknytning utesteder, samt flere andre mindre alvorlige lovbrudd. Flere personer ble bortvist fra sentrum både fredag og lørdag.

Åpenbart påvirkete gjester fikk kjøpt øl – også i Stavanger

Som ved testkjøp i andre norske byer, viste studien at skuespillerne i de fleste tilfellene fikk kjøpt alkohol, selv om de viste synlige tegn på åpenbar påvirkning.

Vi har i andre tilsvarende studier diskutert årsakene til den høye andelen overskjenking. En grunn kan være vanskelige arbeidsforhold for bartenderene. Skjenkesituasjonen er ofte preget av at bartenderne har begrensede muligheter til å vurdere gjestenes beruselsesnivå på grunn av kø ved baren, trengsel i lokalet, dårlige lysforhold og høy musikk (Buvik, 2013). En studie som har analysert 425 norske testkjøp (Buvik & Rossow, 2015) viser at det er større sjanse for at skuespillere får servering dersom det er høyt musikkvolum, lavt lysnivå og høy beruselse blant andre gjester. Ved slike forhold kan det være vanskelig for bartenderen å vurdere gjestenes beruselsesnivå. Men studien viser også at selv under optimale forhold (lav musikk, god belysning og lavt beruselsesnivå), ender tre av fire testkjøp med servering. Dårlige arbeidsforhold kan ikke forklare den høye andelen overskjenking alene.

Videre har vi pekt på at bartenderene kan ha liten interesse av å følge alkoholloven.

Bartendere ønsker å selge så mye som mulig, og disse interessene kan fort komme i konflikt med ansvarlig skjenking. Dessuten kan serveringsnekt være tidkrevende og det kan være mer effektivt å servere. Serveringsnekt kan føre til konflikt, noe bartenderen selvsagt ønsker å unngå (Buvik, 2013). Det er også grunn til å merke seg at skuespillerne spilte «glad-fulle». Mange bartenderer har gitt uttrykk for at dårlig oppførsel er ett større problem enn gjester som har fått litt for mye å drikke. Sagt på en annen måte; det kan virke som kardemomme-loven står sterkere enn alkoholloven (Buvik & Baklien, 2012, side 64-65). Dersom bartenderer

opplever at det er liten sjanse for at lovbrudd oppdages og sanksjoneres, kan det føre til at alkoholloven overholdes i liten grad (Baklien & Skjælaaen 2012). Manglende opplæring er også blitt skissert som en forklaring på overskjenking. Forskningsstiftelsen FAFO har undersøkt arbeidsforholdene i utelivsbransjen og konkluderer med at en av fire som skjenker alkohol har ikke fått den opplæringen de skal ha i henhold til alkoholloven (Trygstad et al., 2014). Selv om Stavanger kommune arrangerer Ansvarlig Vertskapskurs har ikke alle ansatte i bransjen hatt muligheten til å gjennomføre kurset.

I tillegg har vi pekt på kulturelle forklaringer som tar utgangspunkt i at bartendere er påvirket av en drikkekultur med liberale normer for beruselse, og at denne sosiale konteksten påvirker interaksjonen med gjestene. Terskelen for hva som oppfattes som beruselse kan heves når man omgås berusede gjester daglig (Baklien & Buvik, 2014; Buvik & Baklien, 2012).

Presisering og forbehold

Før det trekkes for klare konklusjoner basert på testkjøpene, er det viktig å være klar over hva tallene faktisk sier noe om. At det ble skjenking i 86 % av testkjøpene er omtrent det samme som vi har sett i andre byer. Andelen som får skjenking varierer nasjonalt mellom 74 og 93 prosent. Siden antallet testkjøp er relativt lavt, skal det få tilfeller til før prosenten forandrer seg.

Det er også viktig å være klar over hva studien måler. Det måles om bartenderen skjenker en gjest som fremstår åpenbart påvirket av alkohol. Skuespillerne spiller derfor ikke åpenbart påvirket når de går forbi dørvakten. Den edru observatøren fra SIRUS opplevde ved flere steder både kontrollspørsmål og legitimasjonsjekk fra dørvakten. Hadde skuespillerne framstått som åpenbart påvirket på dette tidspunktet er det store sjanser fra at enkelte av stedene hadde nektet dem adgang. Ifølge alkoholloven er det imidlertid den som skjenker og ikke ordensvakten som har ansvaret for å vurdere og eventuelt avvise gjesten.

Vi må videre presisere at studien er gjennomført en tilfeldig helg høsten 2015. Det er flere forhold som kan ha påvirket beruselsesnivået i byen. Om det var mer eller mindre fyll enn vanlig denne helgen har vi ikke grunnlag til å uttale oss om. Vi har bare testet et utvalg av

skjenkestedene i sentrum, en tilfeldig helg. Stavanger kommune har flere skjenkebevillinger enn dem vi gjennomført testkjøp på. Denne studien gir ikke grunnlag for å si noe generelt om skjenkenivået på alle disse skjenkestedene. Resultatene må også behandles med forsiktighet da de sier lite om omfanget av overskjenkingen på stedet. Vi vet ikke om det var et unntak vi observerte, eller om stedet vanligvis skjenker gjester som er åpenbart påvirket.

At skuespillerne og observatøren fra SIRUS reagerte på det høye beruselsesnivået i bybildet trenger ikke nødvendigvis skyldes utestedene. Vi observerte gjester som ble nektet avgang fra klokken 22 på lørdag kveld. At gjester som er for beruset til å komme inn på utesteder oppholder seg i sentrum er utenfor skjenkestedenes kontroll. Dersom dette er et trekk ved den lokale drikkekulturen, kan man anta at det i stor grad er en utfordring for utestedene. I en situasjon hvor et høyt beruselsesnivå er normalisert blir listen for hva som er «åpenbart påvirket» ofte lagt høyere.

En siste viktig presisering er at kommunen ikke har mislykkes selv om det kan fremstå som at alkoholloven brytes jevnlig av byens bartendere. Entusiastiske medarbeidere som jobber med skjenkebevillinger i Stavanger håpet arbeidet de har lagt ned de siste årene skulle vise seg i resultatene. Det har de siste årene skjedd store endringer i hvordan Stavanger kommune forvalter alkoholloven og arbeider opp mot byens skjenkesteder. For å få et mer helhetlig bilde på hvor vellykket skjenkepolitikken er med hensyn til å forebygge alkoholrelaterte skader og problemer må en også se på andre kriterier som for eksempel volds- og ulykkesstatistikk.

Litteratur:

Baklien, B., & Buvik, K. (2014). Oslo gjør utelivet tryggere. Evaluering av SALUTT. SIRUS-rapport 3/2014. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning.

<http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/276098/3/sirusrap.1.12.pdf>

Baklien & Skjælaaen (2012). Loven, fylla og kommunene. Tidsskrift for samfunnsforskning 2012; Volum 53.(1) s. 3-32 SIRUS

Buvik, K. (2013). How bartenders relate to intoxicated guests. International Journal of Alcohol and Drug Research, 2(2), 1-6.

Buvik, K (2015). Skjenkepraksiser I Trondheim og Kristiansand. SIRUS-notat.

http://wpstatic.idium.no/www.sirus.no/2015/04/notat_skjenkepraksis_Trondheim_Kristiansand_apr2015.pdf

Buvik, K., & Baklien, B. (2006). Skal det være noe mer før vi stenger? Evaluering av Ansvarlig Vertskap i Trondheim. SIRUS-rapport 4/2006. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning

Buvik, K., & Baklien, B. (2012). Fri flyt. Bartenderes møte med berusede gjester [Free flow. Bartenders' interaction with intoxicated patrons]. SIRUS-rapport 1/2012. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning.

Buvik, K., & Rossow, I. (2015). Factors associated with over-serving at drinking establishments. Addiction, 110, 602-609. doi: 10.1111/add.12843

Gosselt, J. F., Hoof, J. J., Goverde, M. M., & Jong, M. D. T. (2013). One more beer?: serving alcohol to pseudo-intoxicated guests in bars. Alcoholism: Clinical and Experimental Research, 37(7), 1213-1219.

Graham, K., & Homel, R. (2008). Raising the bar: Preventing aggression in and around bars, pubs and clubs. Cullompton: Willan.

Kurtze, N., Wollscheid, S., & Denison, E. (2014). Effects of interventions to counter overserving, serving underage people, and alcohol-related harm/injuries linked to drinking venues. (Vol. 13). Oslo: Norwegian Knowledge Centre for the Health Services.

Lauritzen, H. C., & Baklien, B. (2007). Overskjenking i Bergen: en oppfølgingsevaluering av Ansvarlig vertskap i Bergen. SIRUS-rapport 5/2007. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning .

Moore, S. C., Brennan, I., & Murphy, S. (2011). Predicting and measuring premises-level harm in the night-time economy. *Alcohol and Alcoholism*, 46(3), 357-363.

Nrk.no – Safari i lysløypa. (<https://tv.nrk.no/program/DKRO50001511/safari-i-lysloeypa>)

Roganytt.no (<http://www.roganytt.no/>)

Ruspolitisk handlingsplan for Stavanger kommune 2011-2015.
(<https://www.stavanger.kommune.no/no/Tilbud-tjenester-og-skjema/Helse/Rus/Ruspolitisk-handlingsplan/>)

Trygstad, S., Andersen, R., Hagen, I., Nergaard, K., Nicolaisen, H., & Steen, J. (2014). Arbeidsforhold i utelivsbransjen Fafo-rapport (Vol. 2). Oslo: FAFO